

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 19 mars 1941 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster.

Genom en den 28 februari 1941 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 97, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

**angående vissa ändringar i lagen den 7 december 1934 (nr 573)
om tillsättning av prästerliga tjänster.**

Härigenom förordnas, dels att till 3 § lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster skall fogas ett nytt moment av nedan angivet innehåll dels ock att 32 § 2 mom. samma lag skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

3 §.

5. Präst, som tillhör Visby stift och där fullgjort prästerlig tjänstgöring under minst tio år, skall äga befodringsrätt till ordinarie prästerlig tjänst jämväl inom annat stift. Då sådan präst vunnit befodran till kyrkoherdetjänst inom annat stift, har omförmälda rätt för honom upphört.

32 §.

2. Valet skall — — — valet angivits. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslaget äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, skall omröstningen förklaras avslutad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1942.

I fråga om de skäl som ligga till grund för förslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 november 1938 (nr 19) har kyrkomötet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, om och i vad mån vidgad ansökningsrätt till prästerliga befattningar i riket må tilläggas dem, som komma att prästvigas för Visby stift, samt framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Kyrkomötet har därjämte i skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 november 1938 (nr 6) framhållit såsom önskvärt att, när anledning till ändring i lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster gives, jämväl sådan ändring av 32 § 2 mom. nämnda lag vidtages, att nu gällande bestämmelse rörande prästvals avslutande erhåller motsvarande avfattning, som i kommunala vallagen och lagen om val till riksdagen meddelats beträffande däri avsedda val.

Över kyrkomötets ifrågavarande framställningar ha samtliga domkapitel avgivit infordrade utlåtanden.

I anledning av kyrkomötets båda skrivelser har inom ecklesiastikdepartementet upprättats förslag till lag angående vissa ändringar i lagen den 7 december 1934 (nr 573) om tillsättning av prästerliga tjänster. Det sålunda upprättade förslaget berör två särskilda spörsmål, nämligen dels frågan om utvidgad befodringsrätt för präster tillhörande Visby stift och dels frågan om ändring av gällande bestämmelser rörande prästvals avslutande.

Frågan om utvidgad befodringsrätt för präster tillhörande Visby stift.

Enligt 3 § 1 mom. prästvalslagen åtnjuter präst befodringsrätt till prästerlig tjänst endast inom det stift han tillhör, därest han ej enligt 28 § nämnda lag varder av församling i annat stift kallad till fjärde provpredikant eller eljest enligt prästvalslagen äger vidsträcktare rätt eller ock sådan rätt särskilt meddelats honom av Konungen. Jämlikt 3 § 2 och 3 mom. prästvalslagen skall emellertid befodringsrätt till domprostbefattning samt till prästerlig tjänst i Stockholm stå öppen för hela rikets prästerskap och skall präst, som tillhör Härnösands eller Luleå stift, äga befodringsrätt inom båda dessa stift. Befodringsrätt till ordinarie prästerlig tjänst inom vilket stift som helst föreligger därjämte enligt 3 § 4 mom. prästvalslagen för prästmän, som inneha eller innehaft vissa särskilt uppräknade befattningar. Berörda förmån tillkommer sålunda präst, som är eller varit anställd i svenska kyrkans missionsstyrelses tjänst såsom missionär bland icke kristna folk, i svenska kyrkans missionsstyrelses eller sjömansvårdsstyrelses tjänst såsom sjömanspräst eller eljest för verksamhet bland svenskar i utlandet, i sådan sekreterarbefattning hos svenska kyrkans mis-

sionsstyrelse, sjömansvårdsstyrelse eller diakonistyrelse, som finnes upptagen i de för styrelsen fastställda stadgar, såsom pastor vid svensk församling i utlandet, för vilken kyrkoordning blivit av Konungen fastställd, samt vid central straff- eller arbetsanstalt i sådan predikantbefattning, med vilken ej får förenas annan syssla än predikantstjänst vid läns- och kronohäkte, eller såsom pastor vid statens uppfostringsanstalt å Bona. Härvid förutsättes dock, att vederbörande prästman under minst åtta år tjänstgjort i en eller flera av ifrågavarande befattningar samt att han icke vunnit befordran till kyrkoherdetjänst. Enligt 13 § 1 mom. prästvalslagen skall vidare ansökningsrätt stå öppen för hela rikets prästerskap i sådana fall, då ny ansökningstid skall utsättas för en ledig prästerlig tjänst, till vilken tre behöriga sökande icke anmält sig inom den första ansökningstidens utgång.

Efter att hava erinrat om, hurusom den i 3 § 1 mom. prästvalslagen stadgade inskränkningen i prästerskapets ansöknings- och befodringsrätt leder sitt ursprung från den förr i tiden gällande indigenatsrätten eller infödingsrätten, enligt vilken prästman i allmänhet ej ägde att söka anställning och befordran annorstädes än inom det stift där han var född, anför *föredragande departementschefen, statsrådet Bagge*, i förevarande proposition:

»Ehuru detta krav på infödingskap numera bortfallit, torde man nog dock alltjämt kunna räkna med att många av dem, som ägna sig åt prästkallet, gärna vilja i första hand erbjuda sina tjänster åt det stift, som de av födseln tillhöra och med vilket de av sådan anledning känna närmare förtroget, samt att till följd härav prästerskapet i de särskilda stiftet i regel kan till väsentlig del rekryteras med präster, som äro födda inom vederbörande stift.

Vad beträffar Visby stift, torde det emellertid vara uppenbart, att detta stift, vars folkmängd enligt statistiska centralbyråns senaste uppgifter icke uppgår till mer än något över 58,000 invånare, är av alltför ringa omfattning för att dess behov av präster skall kunna tillgodoses inom dess eget område. Enligt vad domkapitlet i Visby meddelat i sitt yttrande över kyrkomötets ifrågavarande framställning, utgöres ock det nu i tjänst varande prästerskapet inom Visby stift till något mer än 60 procent av präster, som äro födda utom stiftet.

Visby stift är följaktligen med avseende å rekryteringen av dess prästerskap till övervägande del beroende av det tillskott av prästerliga krafter, som det kan erhålla från de övriga stiftet. Härvid ha emellertid yppat sig vissa svårigheter, vilka sammanhånga med Gotlands förhållandevis avskilda läge. Dessa svårigheter ha måhända visat sig mindre framträdande, när det gällt att från andra stift erhålla sökande till prästerlig tjänst i sådana fall, då ansökningsrätt till tjänsten stått öppen för hela rikets prästerskap. Där i dylikt fall en sökande från något av fastlandsstiftet ut-

nämnes till prästerlig tjänst inom Visby stift, bevarar han ju ock sin befordringsrätt inom det stift han tillhör och därmed även möjligheten att, därest han icke skulle finna sig till rätta med förhållandena på Gotland, söka transport till fastlandet. Den som prästviges för Visby stift har däremot på grund av stiftsbandet i regel icke möjlighet att söka prästerlig tjänst inom annat stift, och med hänsyn till Gotlands avskilda läge lär det vid sådant förhållande få anses vara väl förklarligt, om prästkandidater från fastlandet hysa viss obenägenhet mot att söka prästvigning för Visby stift och därigenom för framtiden binda sig till tjänstgöring på Gotland. Såsom kyrkomötet framhållit, har också erfarenheten visat, att prästkandidater, som ha sin hemort på fastlandet och äro obekanta med förhållandena på Gotland, i allmänhet icke äro hågade att låta prästviga sig för Visby stift. För det kyrkliga livets sunda utveckling torde det dock vara angeläget, att prästerliga krafter kunna tillföras stiftet ej blott därigenom att präster från andra stift anmäla sig såsom sökande till prästerliga tjänster i sådana fall, då ansökningsrätt står öppen för hela rikets prästerskap, utan även och framför allt därigenom att prästkandidater i tillräckligt antal söka prästvigning för Visby stift för att där begynna sin prästerliga gärning. I likhet med kyrkomötet anser jag det därför vara nödvändigt, att åtgärder vidtagas för att underlätta prästrekryteringen i stiftet.

Då den obenägenhet att söka prästvigning för Visby stift, som erfarenheten visat vara för handen, närmast beror av det förhållandet, att på grund av stiftsbandet möjlighet för närvarande i regel icke förefinnes för präst att söka prästerlig tjänst utom det egna stiftet, torde det vara uppenbart, att en reform i syfte att underlätta prästrekryteringen i Visby stift bör gå ut på att i erforderlig utsträckning bereda dylik möjlighet åt prästerskapet i stiftet. I den motion, som föranlett kyrkomötets ifrågavarande framställning, har i sådant hänseende föreslagits, att de som komme att prästvigas för Visby stift skulle erhålla rätt att efter viss tids tjänstgöring å Gotland söka ordinarie prästerlig tjänst jämväl inom övriga stift. Detta förslag om vidgad ansökningsrätt efter viss tjänstgöringstid för prästerskapet i Visby stift till prästerliga befattningar i hela riket har kyrkomötet ansett vara ett uppslag till frågans lösning, som vore värt att närmare undersökas, och i de yttranden, som av domkapitlen avgivits över kyrkomötets framställning, ha domkapitlen i allmänhet uttalat sin anslutning till den ståndpunkt kyrkomötet sålunda intagit. Emellertid har, såsom av handlingarna i ärendet framgår, ett av domkapitlen i sitt yttrande framhållit, att en utvidgning av ansökningsrätten för prästerskapet i Visby stift även kunde tänkas anordnad på sådant sätt, att prästerskapet i stiftet erhöles gemensam ansökningsrätt med prästerskapet i något eller några av de övriga stiften. Till stöd för en dylik anordning kunde måhända åberopas, att gemensam ansöknings-

rätt redan för närvarande förefinnes beträffande två av fastlandsstiften, i det att präst, som tillhör Härnösands eller Luleå stift, äger befordringsrätt inom båda dessa stift. Härvid är dock att märka, att denna för Härnösands och Luleå stift gemensamma ansökningsrätt, vilken tillkom i samband därmed att Luleå stift inrättades år 1904, har sin naturliga orsak i det förhållandet, att dessförinnan det område, som Luleå stift omfattar, tillhörde Härnösands stift. Vad beträffar Visby stift, föreligga däremot icke några särskilda omständigheter, vilka kunna sakligt motivera, att detta stift med avseende å prästerskapets befordringsrätt sammanföres med något eller några av de övriga stiften, och bestämmandet av det eller de stift, med vilka Visby stift i sådant hänseende skulle sammanföras, komme i allt fall att bliva en fråga, som endast kunde avgöras mer eller mindre godtyckligt. Det lämpligaste och mest ändamålsenliga synes mig därför vara att, på sätt i motionen föreslagits, åt prästerskapet i Visby stift be-redes rätt att efter viss tjänstgöringstid söka ordinarie prästerlig tjänst inom hela riket.

Beträffande frågan, huru denna tjänstgöringstid lämpligen bör bestämmas, kunna i viss mån olika meningar göras gällande. Härvid kan hänsyn tagas till den tjänstgöringstid av åtta år, som i 3 § 4 mom. prästvalslagen föreskrives såsom villkor för att där avsedda prästmän skola komma i åtnjutande av befordringsrätt inom vilket stift som helst. Vidare har man att beakta, såväl att utsträckt befordringsrätt icke bör tillerkännas prästerskapet i Visby stift efter så kort tjänstgöringstid, att risk uppkommer för alltför täta ombyten å de prästerliga befattningarna i stiftet, som ock att för erhållande av utvidgad befordringsrätt icke heller bör föreskrivas så lång tjänstgöringstid, att ändamålet med ifrågavarande förmån äventyras. Ur dessa nu angivna synpunkter torde, i enlighet med vad domkapitlet i Visby föreslagit, omförmälda tjänstgöringstid lämpligen böra bestämmas till tio år. Beträffande präster, som med avseende å ansökningsrätt övergått från annat stift till Visby stift, uppkommer härvid den frågan, huruvida dessa präster skola äga tillgodoräkna sig jämväl sådan tjänstgöring inom Visby stift, som infallit under tid, då de ännu tillhörde annat stift. I denna fråga, som icke torde vara av någon större praktisk betydelse, har domkapitlet i Visby givit uttryck åt den uppfattningen, att endast tjänstgöring, som infallit efter övergången till Visby stift, bör få tillgodoräknas. Då emellertid den väsentliga förutsättningen för erhållande av utvidgad befordringsrätt i förevarande fall synes böra vara tjänstgöring på Gotland under en tid av tio år, torde övervägande skäl tala för att jämväl sådan tjänstgöring inom Visby stift, som fullgjorts före övergången till detta stift, bör få räknas vederbörande till godo. Att, såsom domkapitlet i Visby föreslagit, i detta sammanhang föreskriva, att den fullgjorda tjänstgöringen skall vara väl vitsordad, lärer icke böra ifrågakomma, då till följd av bestämmelserna i 8 och 9 §§ prästvalslagen domkapitlet ha att vid uppgörande

av förslag till prästerliga tjänster taga hänsyn till beskaffenheten av vederbörandes föregående tjänstgöring.

På sätt tidigare omnämnts, gäller såsom förutsättning för den över hela riket utsträckta befodringsrätt, som enligt 3 § 4 mom. prästvalslagen tillkommer där avsedda prästmän, att vederbörande icke vunnit befodran till kyrkoherdetjänst. I anslutning härtill torde ock för präst, som tillhör Visby stift, befodran till kyrkoherdetjänst inom annat stift böra medföra, att hans rätt att utom det egna stiftet söka prästerlig tjänst upphör.

Ehuru den utvidgade befodringsrätt, som nu föreslagits för prästerskapet i Visby stift, föranletts av nödvändigheten av att underlätta den blivande prästrekryteringen i stiftet, lär det dock få anses vara av rättvisa och billighet påkallat att, i anslutning till vad domkapitlet i Visby hemställt, ifrågavarande förmån tillerkännes även de präster, som redan vid tiden för lagändringens ikraftträdande tillhöra Visby stift.

På sätt skett i det inom ecklesiastikdepartementet utarbetade förslaget till lag angående vissa ändringar i prästvalslagen, torde de bestämmelser, som erfordras för beredande av nu ifrågasatt utvidgning av befodringsrätten för prästerskapet i Visby stift, lämpligen kunna införas såsom ett nytt moment i 3 § prästvalslagen.»

Frågan om ändring av gällande bestämmelser rörande prästvals avslutande.

I 32 § 2 mom. prästvalslagen stadgas i fråga om prästval, bland annat, att valet skall försiggå under de timmar, som av valförrättaren efter kyrkorådets hörande blivit bestämda och i kungörelsen om valet angivits, samt att, när den utsatta tiden är till ända och någon ej längre är tillstädes för avgivande av röst, omröstningen skall förklaras avslutad. Ifrågavarande stadgande har utan ändring upptagits från den förut gällande prästvals-lagen av den 9 december 1910, vilken lag i huvudsak grundade sig å ett av särskilda kommitterade den 9 november 1907 avgivet förslag till lag angående tillsättning av prästerliga tjänster.

I fråga om valförrättnings avslutande vid kommunalval och vid val till riksdagens andra kammare gäller enligt 33 § 1 mom. kommunala vallagen och 69 § 1. lagen om val till riksdagen, att när alla, som vid det för valförrättningens slut fastställda klockslaget äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, ordföranden skall förklara röstningen avslutad.

Beträffande frågan om ändring i bestämmelserna rörande prästvals avslutande anför *föredragande departementschefen* i propositionen:

»Det torde vara obestriddigt, att den i 32 § 2 mom. prästvalslagen förekommande bestämmelsen rörande prästvals avslutande i vissa fall kan medföra olägenheter i de hänseenden, som i den vid kyrkomötet väckta motionen i ämnet närmare angivits. Även om dessa olägenheter icke kunna sägas ha gjort sig gällande annat än i begränsad omfattning, lär det dock få anses påkallat att genom en omredigering av ifrågavarande stadgande

till överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i kommunala val-lagen och i lagen om val till riksdagen undvika de mindre gynnsamma verkningar, som stadgandet i sin nuvarande avfattning kan medföra. I enlighet härmed har ock i det inom ecklesiastikdepartementet ut-arbetade förslaget till lag angående vissa ändringar i prästvals-lagen den nuvarande bestämmelsen rörande prästvals avslutande ersatts med ett stad-gande av innehåll, att när alla, som vid det för valets slut fastställda klock-slaget äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, omröstningen skall förklaras avslutad. Att det härvid skall ankomma på valförrättaren eller, där valförhandlingarna ledas av sådan biträdande valförrättare, som avses i 22 § 3 mom. prästvalslagen, på denne att förklara omröstningen avslutad, torde såsom självfallet icke behöva särskilt föreskrivas.»

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet har vid sin granskning av det framlagda lagförslaget icke funnit anledning till erinran mot detsamma och får alltså hemställa, *Utskottet.*
att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 18 mars 1941.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Gärde, Wagnsson, Brandt, Verner Andersson, Ahl-kvist, Ekströmer* och *Lindblom*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i Halmstad, *Ryberg, Olsson* i Mellerud, *Björling, Lindberg* i Stockholm, *Larsson* i Hede, *Landgren* och *Andersson* i Mölndal.
